

XORIJIY INVESTITSİYALARNING KICHIK VA O'RTA BIZNESNI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI

Mamatkulova Nodira Maxkamovna

dotsent, Toshkent arxitektura-qurilish universiteti

Annotatsiya. *Ushbu maqolada O'zbekistonga 2020–2024 yillarda jalb qilingan xorijiy investitsiyalar oqimining dinamikasi va ularning kichik hamda o'rta biznes rivojlanishiga ta'siri tahlil qilingan. Tahlilda "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonun, erkin iqtisodiy zonalar, davlat-xususiy sheriklik mexanizmlari va xalqaro moliyaviy institutlarning kichik biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha dasturlari o'rganilgan. Natijalar xorijiy investitsiyalar texnologiya transferi, moliyaviy manbalarga kirish imkoniyatlari, ta'minot zanjiri aloqalari va yangi bozorlar orqali kichik biznes rivojiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.*

Kalit so'zlar: *xorijiy investitsiyalar, kichik biznes, o'rta biznes, investitsiya muhiti, innovatsiyalar, texnologiya transferi, xalqaro moliya institutlari, eksport salohiyati, bandlik, davlat-xususiy sheriklik, erkin iqtisodiy zonalar, moliyaviy resurslarga kirish, barqaror rivojlanish, raqobatbardoshlik.*

Аннотация. *В статье рассматривается динамика притока иностранных инвестиций в Узбекистан в период 2020–2024 годов и их воздействие на развитие малого и среднего бизнеса. Исследуются институциональные условия, включая Закон «Об инвестициях и инвестиционной деятельности», функционирование свободных экономических зон, применение механизмов государственно-частного партнёрства, а также программы международных финансовых организаций по расширению доступа малого бизнеса к финансированию и рынкам. Результаты анализа показывают, что иностранные инвестиции содействуют развитию малого бизнеса через передачу технологий, интеграцию в цепочки поставок, выход на внешние рынки и улучшение условий кредитования.*

Ключевые слова: *иностраннные инвестиции, малый бизнес, средний бизнес, инвестиционный климат, инновации, трансфер технологий, международные финансовые организации, экспортный потенциал, занятость, государственно-частное партнёрство, свободные экономические зоны, доступ к финансовым ресурсам, устойчивое развитие, конкурентоспособность*

Abstract. *This article examines the dynamics of foreign investment inflows to Uzbekistan during 2020–2024 and their impact on the development of small and medium-sized enterprises. The study considers the institutional framework, including the Law "On Investments and Investment Activity," the functioning of free economic zones, the*

use of public-private partnership mechanisms, and the programs of international financial institutions aimed at improving access of small businesses to finance and markets. The findings demonstrate that foreign investments stimulate SME growth through technology transfer, integration into supply chains, access to foreign markets, and better financing opportunities.

Keywords: *foreign investment, small business, medium business, investment climate, innovation, technology transfer, international financial institutions, export potential, employment, public-private partnership, free economic zones, access to financial resources, sustainable development, competitiveness.*

Xorijiy investitsiyalar O‘zbekiston iqtisodiyotini modernizatsiya qilish va tadbirkorlik tashabbusini qo‘llab-quvvatlashning muhim manbai hisoblanadi. So‘nggi yillardagi faol islohotlar fonida ular milliy iqtisodiyotning asosi bo‘lgan kichik va o‘rta biznesni rivojlantirishda alohida rol o‘ynaydi. Xorijiy investitsiyalarning ta’siri nafaqat to‘g‘ridan-to‘g‘ri kapital qo‘yilmalari orqali, balki texnologiyalarni uzatish, boshqaruv tajribasini tatbiq etish, eksport imkoniyatlarini kengaytirish va raqobatni rag‘batlantirish orqali ham namoyon bo‘ladi.

Muhim omil shundaki, kichik va o‘rta biznes milliy iqtisodiyotning eng dinamik qismi bo‘lib qolmoqda. So‘nggi yillarda uning yalpi ichki mahsulotdagi ulushi barqaror ravishda yarmidan oshib kelmoqda, savdo va xizmatlar sohasida esa — sakson foizdan ortiqni tashkil etmoqda. Bu ma’lumotlar ushbu sektorning bandlik va aholi daromadlarini ta’minlashdagi yuqori ahamiyatini ko‘rsatadi. Biroq yanada o‘sish uchun unga qulay investitsion resurslar, zamonaviy texnologiyalar va xalqaro bozorga chiqishning barqaror kanallari zarur. Aynan mana shu jarayonda xorijiy investitsiyalar muhim funksiyani bajaradi.

1-jadval

O‘zbekistonga xorijiy investitsiyalar oqimi (2020–2024 yy., mln AQSH doll.)

Yil	Xorijiy investitsiyalar oqimi (mln AQSH doll.)
2020	1 728
2021	2 275
2022	2 498
2023	2 156
2024	2 836

Manba: *Birlashgan Millatlar Tashkiloti Savdo va Taraqqiyot bo‘yicha konferensiyasi (UNCTAD).*

O'zbekistonning huquqiy bazasi xorijiy investorlar uchun qulay sharoitlarni shakllantiradi. «Investitsiyalar va investitsion faoliyat to'g'risida»gi Qonunda kapitalni himoya qilish kafolatlari, soliq sharoitlarining barqarorligi va xo'jalik yurituvchi milliy hamda xorijiy subyektlar uchun teng huquqlar mustahkamlab qo'yilgan. Amaldagi erkin iqtisodiy zonalar soliq imtiyozlari, soddalashtirilgan bojxona rasmiylashtiruv tartiblari hamda tayyor ishlab chiqarish infratuzilmasini taqdim etadi. Ushbu zonalarda xorijiy investorlar faol ravishda qo'shma korxonalar tashkil etib, mahalliy kichik firmalarni ta'minot zanjirlariga jalb qilmoqda. Shu tariqa, mahalliy ishlab chiqaruvchilar mahsulotiga barqaror talab yaratiladi, bu esa ishlab chiqarishni kengaytirish va yangi sifat standartlarini joriy etish imkonini beradi.

Xorijiy investitsiyalarning sezilarli ta'siri xalqaro moliya tashkilotlari dasturlari orqali namoyon bo'ladi. Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki, Xalqaro moliya korporatsiyasi hamda Investitsiyalarni kafolatlash bo'yicha ko'p tomonlama agentlik mahalliy banklar orqali kichik biznesni moliyalashtirishga qaratilgan loyihalarni amalga oshirmoqda. Bunda ayollar-tadbirkorlarni, yoshlarni va ekologik jihatdan barqaror loyihalarni qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratiladi. Mazkur dasturlar tufayli tadbirkorlar uzoq muddatli kreditlash imkoniyatiga ega bo'lib, bu ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va yangi faoliyat turlarini o'zlashtirish uchun nihoyatda muhimdir.

2-jadval

O'zbekistonda kichik biznesning asosiy ko'rsatkichlari

Ko'rsatkich	Qiymat	Davr
Kichik biznesning YAIMdagi ulushi	51,2 %	2023 yil
Kichik biznesning chakana savdodagi ulushi	83,8 %	2023 yil
Faoliyat yuritayotgan kichik korxonalar va mikrofirma soni	358,1 ming	2025 yil boshida

Manba: O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi.

Xorijiy investitsiyalar nafaqat moliyaviy ta'minotni, balki institutsional salohiyatni oshirishni ham ta'minlaydi. Ular kichik biznes uchun infratuzilma yaratishda vosita bo'lib xizmat qilayotgan davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarining rivojlanishini rag'batlantiradi. Transport, energetika va ijtimoiy sohalaridagi loyihalar orqali tadbirkorlik faoliyatini yengillashtiruvchi hamda yangi bozorga chiqish imkoniyatlarini kengaytiruvchi qulay muhit shakllanmoqda.

Ta'sirning asosiy kanallaridan biri texnologiya transferidir. Xorijiy kapital ishtirokidagi qo'shma korxonalar zamonaviy ishlab chiqarish jarayonlari, raqamli yechimlar va boshqaruv tizimlarini joriy etish uchun sharoit yaratadi. Kichik korxonalar xorijiy hamkorlar bilan hamkorlik jarayonida sifat standartlarini, marketing

yondashuvlarini va boshqaruv ko'nikmalarini o'zlashtiradi. Uzoq muddatda bu milliy mahsulotning nafaqat ichki, balki tashqi bozorlarda ham raqobatbardoshligini oshiradi.

Biroq bir qator cheklovlar va muammolar mavjud. Xorijiy investitsiyalar hajmining o'sishiga qaramay, kichik biznesning kredit resurslariga kirish imkoniyati bir xil emas. Davlat banklarining kreditlashdagi yuqori ulushi hamda kapital bozorining cheklangan imkoniyatlari xorijiy resurslardan kengroq foydalanishga to'siq bo'lmoqda. Bundan tashqari, infratuzilma va tartibga solish sohalaridagi muammolar huquqiy va ma'muriy bazani yanada takomillashtirishni talab etadi.

Keyingi o'sish uchun ishlab chiqarishni mahalliyashtirish dasturlarini faol rivojlantirish, kichik korxonalarni yirik xorijiy kompaniyalar ta'minot zanjirlariga integratsiya qilish, shuningdek, kafolatlar tizimi va imtiyozli kredit liniyalarini kengaytirish zarur. Ayniqsa, inson kapitalini rivojlantirish va xodimlar malakasini oshirishga alohida e'tibor qaratilishi lozim, chunki zamonaviy bilim va ko'nikmalarsiz kichik biznesning barqaror rivojlanishi mumkin emas.

Xorijiy investitsiyalar O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga ko'p darajali ta'sir ko'rsatadi. Ular ishlab chiqarish salohiyatini oshirish, eksport imkoniyatlarini kengaytirish, infratuzilmani modernizatsiya qilish va moliyaviy mexanizmlarni mustahkamlash uchun sharoit yaratadi. Davlatning to'g'ri siyosati natijasida xorijiy investitsiyalar mamlakatning barqaror va inklyuziv iqtisodiy rivojlanishining muhim drayveriga aylanishi mumkin.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Kichik biznes ko'rsatkichlari 2023 yil yanvar–dekabr oylarida. – Toshkent: O'zR Statistika agentligi, 2024 –45b.
2. O'zbekiston Respublikasining 2019-yil 25-dekabrda O'RQ-598-son "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida" gi Qonuni.
3. UNCTAD. World Investment Report 2025. Geneva: United Nations, 2025.
4. European Bank for Reconstruction and Development. *Uzbekistan Country Strategy 2023–2028*. – London: EBRD, 2023.
5. International Finance Corporation. *Uzbekistan SME Finance Programs 2024*. – Washington: IFC/World Bank Group, 2024.
6. World Bank. *Uzbekistan Country Economic Memorandum*. – Washington: The World Bank, 2024.
7. Organisation for Economic Co-operation and Development. *Business Climate in Uzbekistan: SME Survey Report*. – Paris: OECD, 2023.